

Inkább szeressük a Mindent ...

A Magyar Képzőművészeti Főiskolán 2000. január 31-én habilitált Farkas Ádám szobrászművész. Keserű Katalin és Jovánovics György voltak az opponensek. Jovánovics György többek között Erdély Miklós Marly Téziseiből idézett, illetve azzal érvelt:

„...Ilyenkor megjelenik a szabadság érzete, ami semmi más, mint az üresség...” – tehát a semmi, fűzte tovább a gondolatot Jovánovics.

Úgy tűnik, hogy teljes fogalmi zavar uralkodik a fejekben, mert e talányos értelmű kommentár ellen senki sem tiltakozott.

Ha valami megjelenik számunkra, akkor először vizsgáljuk meg, hogy az tartalmilag, szubsztanciája szerint mi, és ne a szó mágiájával foglalkozzunk, mert akkor megbabonázottan gondolkodunk. Döntsük el például, hogy a „semmi” szó üres vagy telített. Tartalommal telítetten avagy tartalmilag üresen használjuk. Nyilvánvalóan üres, mert a semmi az csak semmi lehet.

A másik szó, amire figyelniünk kell, az a szabadság. Ez pozitív jelentést hordoz. Ha valakit cselekedeteiben korlátoznak, akkor a szabadság ellentéte természetesen a rabság, ha viszont valaki önmaga cselekvését vagy érvelését nem szabályozza gyümölcsöző irányban, akkor a szabadság ellentéte bizony a szabadosság. Az ilyen ember önmaga szabad akaratát szabados, azaz tetszőleges akaratossággá változtatja. Cselekedetei ezért negatív, gyakran gátlástalan és zavaros tettekben, illetve a tisztánlátás hiányában nyilvánulnak meg, amit azután többnyire indulatos beszéd közben mint valami jót adhat elő.

Mivel a semmi tartalmilag üres, azaz jelentést nem hordoz, szabadságvágyunk működtetésére nem alkalmas kiindulási alapnak. Ha szabadságvágyunkat működtetni szeretnénk, legalább egy, a semmiben meglévő tartalom vagy jelentés mentén kellene elindulnunk. Ha volna ilyen. Ilyen tartalom azonban nincs. Mert a semmi az semmi. Vágyaink nem tudnak útra kelni, állva maradunk, megremevedünk, stagnálásra ítéljük magunkat, mert rosszul választottunk. Ugyanúgy vagyunk azzal is, amit szabadosságnak nevezünk. A semmiből még helytelen irányban sem tudunk elindulni, mert a helytelenséghez is utak szükségesek.

Ezen a ponton derül ki, hogy Erdély Miklós Marly Tézisei milyen megtévesztők. A szabadság érzete nem üresség, hanem vágy, az elindulás, az útra kelés szándéka. Nem semmi, és még kevésbé valami. Az egyik tartalommal, a másik a továbblépéssel, az elmozdulással kapcsolatos fogalom.

Ha viszont a valamiből, ideális esetben a mindenből indulunk ki, akkor megnyílnak előttünk az utak. Ha megjelenik bennünk a szabadság érzete, a mindenből mindenfelé elindulhatunk. Ez az igazi élmény. Ekkor már csak az a kérdés, vajon nem szabadosság-e az, amit szabadságnak vélünk? Milyenképpen dönthetjük el, hogy vágyaink a szabadság vagy a szabadosság útjaira vonatkoznak?

Első megközelítésben úgy érvelhetünk, ha jóra törekszünk, azt a szabadság útjaiként értékelhetjük, ha rosszra, az bizonyosan a szabadossággal függ össze.

De mit tekinthetünk jónak? Azt, ami nekünk mint egyénnek jó, de másnak rossz, vagy azt, ami például nekünk és szűkebb környezetünknek, a családjunknak jó, de másoknak bizony rossz, vagy csak azt, ami mindenkinek jó? Cselekedhetünk egyáltalán úgy, hogy az mindenkinek jó legyen? Valószínűleg nem.

Az egyetlen lehetséges megoldás ezért a közmegegyezés, illetve az arra való törekvés. A közmegegyezés tartalmai, jelentései között lehetünk szabadok, ha a közmegegyezés határait átlépjük, a közvélekedés szabadosnak fog tartani bennünket. Természetesen a közvélekedés is tévedhet. A rendkívül ritka, meg nem értett, teremtő szabadság új útját a korlátolt közvélekedés szabadosságként ítélni meg. Az idő, a hosszú távú közvélekedés azonban az esetek túlnyomó többségében revidálja tévedéseit.

Erdély Miklós fogalmazása azért megtévesztő, mert egy pozitív élményhez kötődő fogalomhoz (szabadság) egy terméketlenségre kárhóztató szót, az üresség, a semmi fogalmát köti. Tanulásként megállapíthatjuk, hogy a semmi, a minden, a szabadság és a szabadosság szavak lehetséges nyelvtani kapcsolatai közül csak egy jelöl meg pozitív magatartást:

1. az ürességből, a semmiből kiinduló szabadság nem vezet sehová;
2. a semmiből kiinduló szabadosság szintén nem vezet sehová;
3. a mindenből kiinduló szabadosság mindenféle romboláshoz vezet;
4. a mindenből kiinduló szabadság vezet csak a teremtő élethez.

Az első három pont szerinti kijelentések (ha más szavakkal körülírtan is) segítettek az elmúlt évtizedekben nagyon gyakran a zavart keltő gondolatok megfogalmazásában.

Madách Imre írta majd 150 évvel ezelőtt Az ember tragédiájában (Bizánci szín):

„Negyedik polgár: Mondd, mit hiszel, a Homousiont, vagy a Homoiusiont?

Ádám: Ezt nem értem.–

Lucifer: Ne valld be, ez most itt a fő dolog.”

Erdély Miklós szövege szétszaggató, diabolikus. Nem érthető egy normálisan, egészségesen gondolkodó ember számára, mert nem összetartozó szavakat kapcsol egybe, hogy a szabadság szó pozitív tartalmát kiüresítse, semmivé tegye. Hogy kiábrándítson bennünket.

Madách minden – Erdély semmi.

Budapest, 2000. február elején